

Grŵp Ecosystem Arfordirol Cymru – nodiadau'r pumed cyfarfod, 1 Mehefin 2011, Cyngor Cefn Gwlad Cymru, Aberystwyth

Yn bresennol: Peter Rhind Cadeirydd y Grŵp Ecosystem Arfordirol (CCGC), Quentin Grimley (CCGC); Matty Murphy (CCGC); Duncan Ludlow (CCGC), Kate Collins (Asiantaeth yr Amgylchedd)

Yn bresennol dros y ffôn: Chris Wynne (Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru), Richard Ellis (Yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol)

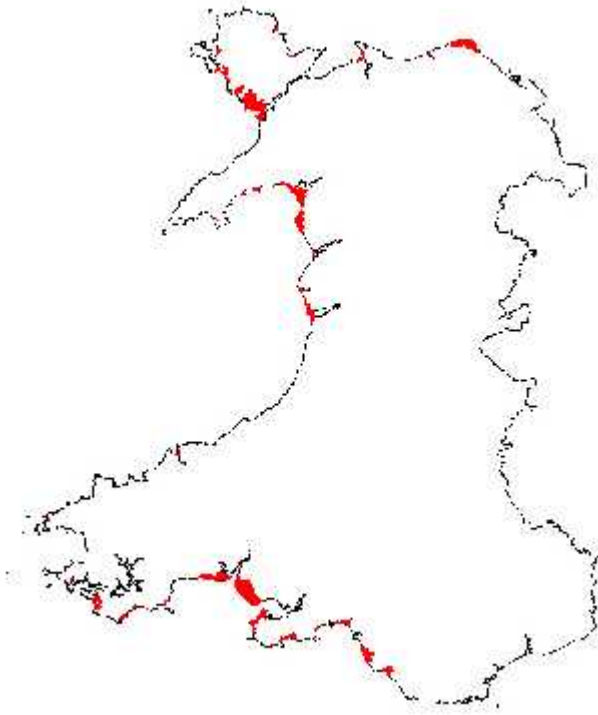
Ymddiheuriadau: Sean McHugh (Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru), Mark Winder (Dinas a Sir Abertawe); Nicola Rimington (CCGC); Kerry Seaton (CCGC); Hilary Foster (Asiantaeth yr Amgylchedd); Kate Williamson (Awdurdod Parc Cenedlaethol); Mike Howe (CCGC); Beth Henshall (Cyswllt Amgylchedd Cymru); Mike Howe (CCGC); Steve Chambers (LIC); Angus Garbutt (Y Ganolfan Ecoleg a Hydroleg); Mike Bailey (CCGC)

Yn anffodus, oherwydd presenoldeb gwael (staff y Cyngor Cefn Gwlad oedd yn bresennol yn bennaf) cwtogwyd yr agenda i'r brif eitem yn unig (Mapio Bioamrywiaeth), ond gan fod yr eitem hon yn golygu defnyddio lluniau, penderfynwyd nad oedd yn addas ar gyfer pobl ar y ffôn. Eitem bwysig arall ar yr agenda oedd Gweithdy'r Cyngor Cefn Gwlad ar Alluogi Twyni Tywod i Symud a oedd wedi'i gynllunio ar gyfer mis Medi eleni (gweler isod).

Mapio Bioamrywiaeth Arfordirol

Rhoddodd Peter Rhind gyflwyniad byr am fapio bioamrywiaeth arfordirol. Mae'r gwaith hwn yn rhan o ymarfer ehangach i fapio ardaloedd sy'n flaenoriaeth o safbwynt bioamrywiaeth fel rhan o Fframwaith yr Amgylchedd Naturiol a darparu sail ar gyfer rheoli a chynllunio adnoddau.

Yn y cyflwyniad, disgrifiodd Peter sut y defnyddiwyd MapInfo i lunio mapiau blaenoriaeth bioamrywiaeth ar gyfer twyni tywod, morfeydd, clogwyni môr meddal, clogwyni môr caled a thraethau graeanog â llystyfiant, ac mae crynodeb ysgrifenedig ar gael i gyd-fynd â phob un o'r rhain bellach. Y map blaenoriaeth ar gyfer twyni tywod yw'r enghraifft isod.

Yr ymarfer Mapio Camau Gweithredu â Blaenoriaeth yw cam cyntaf y broses hon a'i nod yw darparu golwg strategol ar ein hadnodd bioamrywiaeth a nodau'r dyfodol ar raddfa genedlaethol a chydlynu gwybodaeth er mwyn gallu nodi blaenoriaethau clir ar gyfer gwahanol agweddau ar fioamrywiaeth mewn gwahanol leoedd.

Rhagwelir y bydd y fenter yn sail i waith ystod eang o gyrff gan gynnwys yr asiantaethau statudol, LICC, awdurdodau lleol, cyrff anllywodraethol a'r sector preifat. Bydd y fenter yn;

1. Galluogi Cynlluniau Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol a sefydliadau sy'n rhan o Bartneriaeth Bioamrywiaeth Cymru i flaenoriaethu camau gweithredu gan ganolbwyntio ar y cynefinoedd/rhywogaethau y mae angen eu rheoli fwyaf ym mhob ardal ddaearyddol;
2. Helpu i nodi ardaloedd allweddol ar gyfer prosiectau ar raddfa fawr;
3. Darparu canolbwynt ar gyfer cael arian o ffynonellau allanol (mae cyrff sy'n rhoi grantiau yn fwyfwy awyddus i wybod sut y mae prosiectau arfaethedig yn cyd-fynd â blaenoriaethau cenedlaethol);
4. Galluogi grwpiau Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru ar lefel Cymru i ganolbwyntio ar ddarparu cyngor a chymorth penodol i Gynlluniau Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol a sefydliadau sy'n rhan o Bartneriaeth Bioamrywiaeth Cymru mewn meysydd sydd o bwysigrwydd cenedlaethol.

Bydd Jan Sherry a Jim Latham yn cyflwyno'r wybodaeth ddiweddaraf o'r ymarfer mapio cynefinoedd â blaenoriaeth yng Nghynhadledd Bioamrywiaeth Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru yng Nghaerfyrddin ar 14 Medi.

Gweithdy Galluogi Twyni Tywod i Symud

Bellach, ystyrir bod mwyafrif y nodweddion twyni tywod Natura 2000 yng Nghymru mewn cyflwr anffafriol a'u bod yn dirywio. Mae twyni Cymru wedi newid yn ddramatig dros y 50 mlynedd diwethaf. Maent wedi dod yn fwy sefydlog o lawer a cheir llai o lawer o dwyni symudol a llaciau twyni embryonig. Yn Nhywyn Niwbwrch, er enghraifft, roedd bron i 75% o gyfanswm arwynebedd y twyni yn y 1950au yn cynnwys twyni symudol a llaciau twyni embryonig â llystyfiant agored. Erbyn 1991 dim ond tua 6% o'r safle y gellid ei alw'n symudol ac agored, ac nid oes bron dim llaciau twyni embryonig yn bodoli yno bellach. O gyfanswm twyni Cymru, sef tua 8051ha, dim ond tua 135ha y gellir dweud eu bod yn foel neu'n brin eu llystyfiant. Mae llawer o'n planhigion twyni mwyaf prin wedi eu cyfyngu i'r cynefinoedd hyn a cheir pryder mawr yn awr ynghylch gallu tegeirian y fign galchog, sydd bellach mewn perygl difrifol (*Liparis loeselii* var. *Avotte*) i oroesi yn yr hirdymor. Mae angen llaciau twyni olynol cynnar ar y rhywogaeth hon ac mae bellach wedi'i chyfyngu i lond llaw o laciau twyni yn ne Cymru. Yn ogystal, mae gwaith dadansoddi diweddar wedi nodi 131 o rywogaethau o infertebratau sydd wedi eu cyfyngu i dwyni tywod yng Nghymru ac mae 54 (41%) ohonynt yn gysylltiedig â thywod moel neu dywod prin ei llystyfiant. Mae cyfanswm o 278 o rywogaethau morgrug, cacwn a gwenyn colynnog wedi eu cofnodi yn nhwyni Cymru, 68% o ffawna Cymru y gwyddys amdanynt, gan gynnwys 16 o rywogaethau a welir ar dwyni yn unig, y mae 13 ohonynt yn gysylltiedig â thywod agored. Ymhlith y ffactorau yr ystyrir eu bod wedi dylanwadu ar sefydlogi mae dyddodiad maetholion atmosfferig, datblygiad pridd a chyflenwad sy'n lleihau o waddodion. Mae newid yn yr hinsawdd yn debygol o fod yn ddylanwad mawr hefyd. Gall ffactorau mewnol megis lefelau pori a reolir fod yn ddylanwadol hefyd, ond ceir pryder yn awr bod lefel y sefydlogi wedi mynd y tu hwnt i reolaeth arferol ar gyfer sawl safle a gallem fod yn wynebu lefelau cyflymach o olyniaeth ecolegol yn awr.

Mae nifer o dechnegau i wrthwneud y sefydlogi bellach yn cael eu treialu yng Nghymru. Maent yn cynnwys stripio uwchbriddoedd ac aredig dwfn (gwrthdroi uwchbriddoedd). Fodd bynnag, i ddadwneud y duedd hon yn llwyddiannus, mae angen i ni ystyried ansefydlogi ar raddfa gymharol fawr ar sawl safle a dargedir. Byddai hyn yn cyfrannu rhywfaint at sicrhau amodau ffafriol ar y safleoedd hyn.

Y ffordd ymlaen

Ceir rhai amheuan teg ynghylch galluogi twyni tywod i symud, ac un o nodau'r gweithdy fydd ceisio lleddfu rhai o'r pryderon hyn a cheisio datblygu rhaglen o ryddhau twyni tywod a'u galluogi i symud mewn partneriaeth â rhanddeiliaid allweddol. Mae'n anochel y bydd angen i ni wneud penderfyniadau anodd neu gallem fod yn wynebu beirniadaeth lymach fyth os byddwn yn dechrau gweld rhywogaethau twyni yn diflannu yn lleol. Mae rhaglen alluogi wedi'i nodi'n flaenoriaeth yng Nghynllun Gweithredu'r Grŵp Ecosystem Arfordirol a ddatblygwyd dan nawdd Partneriaeth Bioamrywiaeth Cymru. Fodd bynnag, nid mater i'r Cyngor Cefn Gwlad a Chymru yn unig yw hwn. Mae'r cysyniad o alluogi twyni tywod i symud o ddiddordeb sylweddol i Natural England a Scottish Natural Heritage hefyd. Mae Natural England, er enghraifft, yn bwriadu gweithredu gofyniad Monitro Safonau Cyffredin i greu 10% o dywod moel ar bob un o'i safleoedd allweddol. Mae Deddf yr Amgylchedd Naturiol a Chymunedau Gwledig yn ei gwneud yn ofynnol i bob corff cyhoeddus ystyried gwarchod bioamrywiaeth hefyd.

Nid cynnal cynefinoedd a rhywogaethau yn unig yw hanfod galluogi twyni tywod i symud. Byddai'r rhan fwyaf o bobl yn cytuno bod tirweddau sy'n cynnwys twyni heb dywod moel yn llai dymunol o lawer i'r llygad na systemau symudol a deinamig. Mae'r rhan fwyaf o bobl a fydd yn ymweld â thwyni tywod yn disgwyl gweld ardaloedd o dywod agored. Felly gall sefydlogi twyni gael effaith andwyol ar dirweddau arfordirol Cymru a allai arwain yn ei dro at oblygiadau i'r diwydiant twristiaeth a gwyliau.

Mae twyni tywod yn adnodd addysgol pwysig ac mae llawer o ysgolion a phrifysgolion yn eu defnyddio i gynnal astudiaethau ecolegol. Maent yn arbennig o bwysig ar gyfer dangos gwaith creu cylchfaoedd ac olyniaeth naturiol, ond byddai sefydlogi pellach yn lleihau eu gwerth yn sylweddol yn hyn o beth.